

BEYNƏLXALQ PANEL

THE INTERNATIONAL PANEL

MİLLİ KİMLİK
PROBLEMİNATIONAL
IDENTITY PROBLEM

Xəbər verdiyimiz kimi iyunun 21-də Xəzər Universiteti (Azərbaycan) Harvard Universiteti (ABŞ) ilə birgə *"Milli kimlik problemi"* mövzusunda panel keçirdi. Paneldə mütəxəssislər və media nümayəndələri iştirak edirdi. *Xəzər Universitetinin rektoru, professor Hamlet İsxanlı (sədr), Xəzər Universitetinin professoru Nəsim Nəsimli, Harvard Universitetinin Xəzər Araşdırmaları Mərkəzinin araşdırma direktoru, doktor Brenda Şaffer və Braun Universitetinin professoru Duqlas Blam* əsas məruzəçilər idilər.

Professor Hamlet İsxanlı konfransı açaraq milli kimlik probleminin müxtəlifliyindən danışdı onun çoxtərəfli, çoxqatlı, çoxqütblü olduğunu bildirdi. Bəzən kimliklər bir - biri ilə münəqişəyə girirlər. Buna misal olaraq məruzəçi İran kimliyinə istinad etdi. Belə ki, Pəhləvi rejiminə qədər İranda olan ümumi bir İran kimliyi mövcud idi. Bu, həm oradakı xalqları, həm milli azlıqları, həm də

On June 21, 2001, Khazar University (Azerbaijan) and Harvard University (USA) held a panel discussion entitled "National Identity Problem". The panel included four panelists: Rector of Khazar University, Professor Hamlet Isaxanli (chairman), Professor Nasib Nassibli, Dr. Brenda Shaffer, Research Director, Caspian Studies Program, Harvard University and Professor Douglas Blum from Brown University.

Professor Hamlet Isaxanli opened the panel and presented its subject speaking about the diversity of identities sometimes the identities conflict with one another. As example, Prof. Isakhanli pointed out the Iranian identity. Till the Pakhlavi regime in Iran there existed one, common identity. This identity satisfied both Iranians and the ethnic minorities living there. Really there was an attempt to create the equal position for everyone. No one was put above others. But from 1925 in Iran took place the

azərbaycanlıları əsasən qane edən bir kimlik idi. Doğrudan da, cəhd edilirdi ki, arada böyük fərq olmasın, kiməsə üstünlük verilməsin. Amma artıq 1925-ci ildən sonrakı İranda fars yönlü bir dövlət kimliyi əmələ gəldi. Bu zaman, orada yaşayan azərbaycanlıların milli kimliyi ilə, dövlət kimliyi arasında müəyyən mənada ziddiyyətlər yaranmağa başladı.

Kimliklər arasında Avropadan gələn könüllü birliklər kimliyi deyilən bir anlayış da var ki, bu sahədə insan, dövlət kimliyini bir az zəiflətməyə, əhali kimliyini gücləndirməyə cəhd olunur. Bu, həm də mülki kimliyin, vətəndaş kimliyinin gücləndirilməsidir.

XIX əsrdə Azərbaycanda yaşayıb – yaratmış məşhur jurnalist Həsən bəy Zərdabinin fəaliyyətini professor İ saxanlı örnək gətirdi. Belə ki, Zərdabi insanların, cəmiyyətin inkişaf etməsi üçün cəmiyyətdə dövlətdən fərqli olaraq qurumlar yaradılması məsələsini ortaya qoyur və bu qurumları da milli məktəblər adlandırdı. Mövcud fikri davam etdirərək panelçi bu məsələdə Abbasqulu Ağa Bakıxanova və Mirzə Fətəli Axundzadəyə istinad etdi.

Nitqinin sonunda isə panelçiləri milli kimlik məsələsinə, müasir dövrdə siyasi elmlərdə kimlik və sivilizasiyaların üz-üzə gəlməsi məsələsinə dair münasibət bildirməyə çağırırdı.

Professor Nəsim Nəsimli milli kimliklə bağlı anlayışların müxtəlifliyindən söz açdı. O qeyd etdi ki, biz adətən «milli şüur» terminindən istifadə etmişik. Sovet elminə görə, milli şüur - bəlli bir etnik birliyə özünüaidetmə şüurudur (ya etnik birlik şüuru). Bu, millətin xarakterik (tipik) xüsusiyyətləri, millətin (etnosun) ortaq keçmişi, "ana torpaq, içində yaşadığı dövlət birliyi, millətin maddi mənəvi dəyərləri, milli maraqlar və s. haqqında təsəvvürlər sistemidir."

Məruzəçi kimlik anlayışının sadəcə tərifini "mən/biz kimik?" sualında gördüyünü vurğuladı.

İsmayıl Hami Danəşmənddən sitat gətirərək, Nəsimli qeyd etdi ki, hər millət milli kimliyi öz mənəfətinə görə izah etdiyi üçün, onun ümumi tərifini yoxdur. O, nümunə olaraq bir neçə millətin milli kimlik meyarlarını ortaya qoyub,

Hamlet İSAXANLI

process of formation Persian tended state identity. The formation of such an identity led to the conflict between the identity of Azerbaijanis living there and formal identity of Iranian State.

The panelist also spoke about the western "voluntary identity", that means an attempt of man who wants to weaken the state identity and strengthen the identity of people.

It also means the strengthening of civil or citizen identities. Here Prof. Isaxanli told about the activity of Hasan bay Zardabi. He studied the social identity and advised to create the non-governmental structures calling them "national schools". While developing this idea panelist referred to the activities of such Azerbaijan thinkers as Mirza Fatali Akhundzadeh and Abbaskuli Aga Bakıxanov.

Prof. Isaxanli finished his speech asking other panelists to express their opinions about the subject of the conference.

Prof. Nasib Nassibli began with various definitions of identities. He pointed out that we always used the term "national conscious-

terminoloji fərqliliklərin arxasında böyük siyasi məqsədlər durduğunu söylədi. O, erməni tarixçisi Ronald Suninin son məqalələrinin birində "artıq Qafqazda millətçilik öz qurucu potensialını itirir" fikrini söylədiyini vurğuladı. Hətta Harvard panelinin materiallarına baxanda bu ideyanın inkişafının görüldüyünü də qeyd etdi.

Sonra professor Nəsbli Avropada millət-dövlət yaranmasının əsas məqamlarına qısaca nəzər saldı. Nətiq, Azərbaycan milli kimliyinə tarixən təsir etmiş siyasi hakimiyyətin və din – məzhəbin rolundan bəhs etdi. Hazırda Azərbaycan milli kimliyinin formalaşmasına təsir edən təhsil sistemi və milli mədəniyyət / kəltür amillərindən danışdı.

Professor Nəsbli Azərbaycanın əsas etnik birliyinin biçimlənməsində hansı prinsipin, ya amilin əsas olduğu sualını qoydu. Panelçiyə görə bu prinsiplər aşağıdakılardır: vətəndaşlıq (Azərbaycan Respublikasının bütün vətəndaşları Azərbaycan millətidir), siyasi kəltür birliyi (Azərbaycan Respublikasının ümumi kəltür əsaslarına malik olan əhalisinin əksəriyyəti – Azərbaycan türk milləti + bu kəltürü daşımayan etnik azlıqlar), kəltür birliyi (Türk milləti + etnik azlıqlar), etnik (azərbaycanlıdır, Azərbaycan millətinin üzvüdür, azəri türkdür, Azərbaycan türkdür, azəridirmi?), etnik – siyasi (Bütöv Azərbaycan nədir, nəyə lazımdır?), etnik-çöğrafi ("Türk dünyası" onun üçün nə deməkdir?) çöğrafi ("Qafqaz" onun üçün nədir?), dini (İslam dünyasına münasibət necə qurulmalıdır?), çöğrafi –siyasi (Azərbaycan Şərqi, yoxsa Qərbi?).

ness". According to the Soviet science, continued he, "national identity is a sense of belonging to a certain nation. It is a system of ideas about the typical features of national character, the common past of the nation / ethnic group, motherland, native country, national interests, etc. The easiest definition of national identity is hidden in the question: Who am I? Who are we? Prof. Nassibli continued by quoting from Ismayil Hani Dameshmand that there is no any exact definition of national identity because every nation comment it from his own interests. He explained it finding the differences in the definition of identities of various nations and showed the political reasons for it. Then the panelist quoted the ideas of Armenian historian Ronald Suny "in Caucasus the building potentials of identities are is expiring ". The developing of this idea is clearly seen in the materials of Harvard panel.

Nasib Nassibli counted the factors that influence national identity, political power and religious branches. At the present time the main factors influencing the identity are Educational System and national culture. Prof.

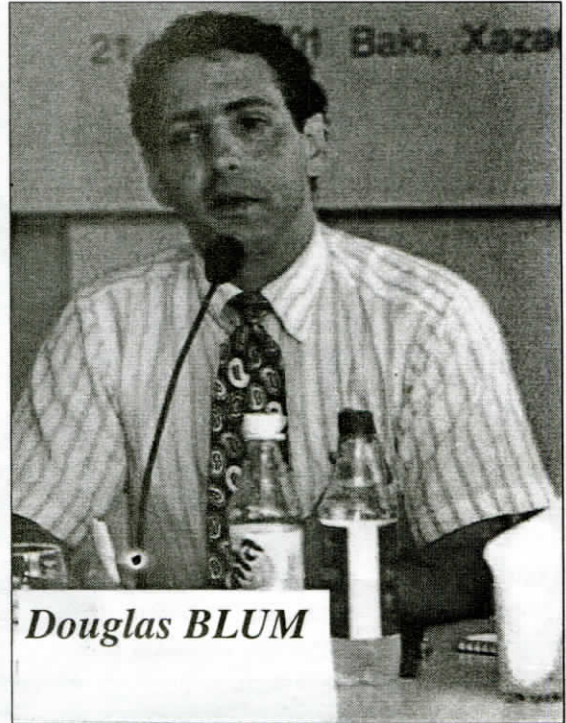

Natiq çıxışını -"bugünkü Azərbaycan vətəndaşı yuxarıdakı amillərə münasibətini bildirməlidir və onun münasibəti öz milli kimliyini biçimləndirəcək" sözləri ilə bitirdi.

Professor Duqlas Blam qloballaşdırma, gənclik mədəniyyəti və milli kimliyin formalaşmasından danışdı. O, öz layihəsindən bəhs etdi və onun əsasən keçmiş Sovet İttifaqının gənclik mədəniyyətini əks etdirdiyini açıqladı. Layihənin Bakıda, Həştərxanda və Alma Atada müqayisəli şəkildə aparıldığını söylədi. Araşdırmada birinci mərhələ - Sovet İttifaqının dağılması və bu dağılma ilə yaranmış gənclik mədəniyyətinin formalaşması, pioner və kom-somolun qoyub getdiyi vakuunun doldurulmasıdır. Bu bir mənada kommunist partiyasının mövcudluğu ilə bağlı idi, yəni bu qurum özü özlüyündə qeyri legitim qurum kimi görünməyə başlamışdı. Burada iqtisadi amil də işini görürdü. Belə ki, milli kimlik prosesinin yaranmasına təsir göstərən sosial stabillikdir. Milli kimlik qloballaşma prosesində örtülü şəkildə olur.

Natiq, Alma Atada, Həştərxanda və Bakıda bazar iqtisadiyyatını, demokratiyanı və beynəlxalq təşkilatlarda üzvlüyü əhatə edən bir ideal təsəvvür yarandığını və gənclik mədəniyyətini də məhz bu kontekstdə araşdırdığını söylədi.

Professor Blam bir qədər nəzəriyyəyə istinad etdi: Hökumət nə qədər demokratikdirsə, dövlət fiquru kimi öz fəaliyyətlərində o qədər də cəmiyyətdə yayılıb. Dövlət özünü yenidən istehsal edən praktika forması, vətəndaş cəmiyyətinin birləşməsidir. Dövlət sadəcə olaraq siyasi fenomen deyil,

Nassibli put a question: which main principals or factors influence the Azerbaijani national identity today? According to him these are citizenship (all citizens of Azerbaijan Republic are Azerbaijan people), unity of political culture (the majority of people possessing backgrounds of common culture – Azerbaijan Turkish people + ethnic minorities), cultural unity (Turkish people + ethnic minorities), ethnic (Azerbaijani, member of Azerbaijan nation, Azeri Turk, Azerbaijan Turk, Azeri?), Ethno-political(What is united Azerbaijan?), Ethno-geographical (Turkish world), geographical(What is Caucasus for him?), religious (How should the relation built with the Islamic World?), geographical-political (Is Azerbaijan East or West?)

Prof. Nassibli called Azerbaijan citizens to express their opinions about the above mentioned factors, because only this will form the Azerbaijani identity.

Doctor Douglas Blum was talking about the globalization, youth culture and national identity formation process. He also gave a short information about his project. The project studies the youth culture in three post-Soviet cities: Baki, Alma-Ati and Astrakhan.

eyni zamanda o sosial və psixoloji fenomendir. Dövlət ümumilikdə insan tendensiyasını əks etdirir və insanın bu tendensiyası da nizam-intizam yaratmaq, ictimai şəraiti təmin etməkdir. Dövlət fəaliyyətinin ardıcıl olaraq yenidən təkrarlanması, onun nizam-intizam yaratma prosesində də əks olunur.

Doktor Brenda Şaffer öz çıxışında milli kimliklə bağlı bir sıra maraqlı məqamlara toxundu. Bunlardan biri o idi ki, müasir siyasi dövlətlər öz tarixi ərazilərinin kiçik bir parçasını təşkil edirlər və onların əhalisi bu ərazilərdə yaşayan əhalinin kiçik bir hissəsidir. Bu kontekstdən baxanda Azərbaycan vətəndaşları tarixi Azərbaycan xalqının kiçik bir hissəsini təşkil edir.

Panelçinin toxunduğu növbəti məsələ, etnik köklü dövlətin, həmin etnosun xaricdə yaşayan nümayəndələrinə necə təsir göstərməsi idi. Çıxışının əsas hissəsini Brenda Şaffer üç əsas konsepsiya üzərində qurdu: millət, dövlət və etnik qrup. O, bildirdi ki, bunların hər üçü tamam müxtəlifdir. Millət seçim elementidir, yəni bu şəxsin sadıq qaldığı bir kollektivdir. Bu baxımdan şəxs ya etnik qrupu, ya da dövləti seçə bilər.

Kimliklərdən danışarkən məruzəçi pro-

The starting point would be the collapse of SU and vacuum after the collapse of pioneer and comsomol movements. But there is also an economic factor because the growing economic condition was impossible for any auto soviet government to establish any formal ideology. This creates a tremendous tension because there is of course always need for soviet coition and stability. Baku, Astrakhan and Alma-Ati is at least the embrace of ideas of democracy, market and membership in the international organizations. This is the context in which he studied youth culture. Prof. Blum referred to the theory. National identity is not a spontaneous process that the state is deeply involved in. He put such a question: what exactly do we mean by saying state? In his opinion the state is not simply a government bureaucracy sitting on the top of society. Instead, he explained it as a process which has dispersed agencies, and extends to the deep of a society. Of course this depend on the access of society in the government. The state is not only a political phenomenon, it is also a social phenomenon. The state reflects a general human tendency to impose order, predictability. Therefore, state practice reflex broad accep-

fessor Hamlet İsaخانlının çıxışına istinad edərək, onların çoxsaylı olduğunu qeyd etdi, məsələn, dini kimlik, şəhər kimliyi, cinsi kimlik və s. Etnik kimlik isə ən əsas kimlikdir.

Ancaq bizim çoxumuz ilk və ən əsas kimliyin harada olduğunu dəqiq bilmirik, çünki kimliklər bir – biri ilə harmoniya təşkil edirlər. Nümunə kimi panelçi İrani göstərdi və qeyd etdi ki, orada yaşayan türklər, kürdlər, bəluclar heç vaxt kimlik seçmə problemi ilə qarşılaşmayıblar. Ancaq Rza Pəhləvi öz hakimiyyəti dövründə fars etnik qrupu İran dövləti ilə sıx bağladı ki, bu da başqa etnik qrupların sıxışdırılmasına gətirib çıxartdı.

Məruzəçi bu şəraitin 1990-cı ilin əvvəllərində kökündən dəyişdiyini və milli kimlik kontekstində əsl bir inqilabın baş verdiyini də izah etdi. Bu vaxt İranda gizli bir Azərbaycan kimliyinin mövcudluğunu Brenda xanım xüsusilə vurğuladı.

Məsələn, 1997-ci il prezident seçkilərində Hatəmi materialları iki dildə, fars və azərbaycan dillərində yayırdı və o, prezident seçildiyi təqdirdə İran Konstitusiyasının 15 və 17-ci maddələrini bərpa edəcəyinə söz vermişdi. Bu da dil hüququ ilə bağlı idi.

Brenda Şaffer öz məruzəsini Xəzər Araşdırmaları Mərkəzinin Azərbaycan və İranda azəri milli kimliyindən bəhs edən bir kitab hazırlaması barədə qısa məlumatla bitirdi.

MÜZAKİRƏ

Panelçilər mütəxəssislərin, media nümayəndələrinin və qonaqların çoxsaylı suallarına cavab verdilər.

Müzakirə Azərbaycan kimliyinin formalaşmasında erməni kimliyinin rolu nədən ibarətdir sualı ilə başladı. Brenda Şafferin verilmiş suala cavabı belə oldu ki, mənim dissertasiyam Azərbaycan milli kimliyinin bu sahəsini araşdıran digər alimlərin fikirlərilə bəzən ziddiyyət təşkil edir. Onlar bu kimliyin reaktiv olduğunu hesab edirlər. Məsələn, tipik rus kimliyinə istinad etsək burada hesab olunur ki, 1988-ci ilə kimi Azərbaycanda millət

tance as a process of building order.

Carrying out this research, Douglas Blum at the same time studied such social institutions as schools, kindergartens, universities. All these places, according to him, are present in the process of formation youth culture. Speaking about the globalization. panelist mentioned some problems related to it. One is that globalization makes it impossible to isolate young people from this outside cultural influence. But globalization also affects the attitudes of practices of states agencies themselves. The consensus opinion is that young people must choose the values themselves. Young people must be disposed to many different outside influences. This shouldn't be prevented and in any case couldn't be prevented. Promoting new youth cultures are efforts to institutionalize new collective identity but not to prevent globalization in fact to facility. The underlined assumption of these cultural agencies about globalization is essentially incomparable with the establishment of national identity project that they wish to establish.

Doctor Blum finished his report with the idea that youth cultural hyboralization which in conceals deeper level of emergency finally reflects the hegemonic nature liberalization under the conditions of globalization.

Doctor Brenda Shaffer touched many interesting points of national identity. One of them was that new political states or entities are only a part of what they considered their historical territories and Azerbaijani citizens as a part of what considered its nation. The next problem mentioned by the panelist was how the establishment of ethnic based state influences co-ethnics abroad. The main part of the report was based on three concepts: state, nation and ethnic group. All of them should be kept apart because they are quite different. Then Brenda Shaffer presented some of her definitions. Nation is an element of choice. The nation is a collective that an individual attaches his highest allegiance to. Sometimes this collective is a state, but sometimes is an ethnic group.

konsepsiyası olmayıb və torpaqların Ermənistan tərəfindən işğal olunmasından sonra azərbaycanlılar millət haqqında düşünməyə başlayıblar. Mənim disertasiyam bu ideyaların tam əksidir. Belə ki, mənim tədqiqat işimdə milli kimliyin XIX-XX əsrlərə gedib çıxan kökləri diqqətlə, ardıcıl şəkildə və eyni zamanda faktlarla araşdırılır.

Brenda Şaffer onu da qeyd etdi ki, bəzi Qərb alimləri 1960-70-ci illərdə Cənubi Azərbaycanla əlaqələri Sovet institutu adlandırırlar və onlar ədəbiyyat həsrətini Sovet tərribatının bir forması olduğunu bildirirlər.

Ancaq mən hesab edirəm ki, bu, sadəcə olaraq Azərbaycanın intellektual dairələrinin mövcudluğunu nümayiş etdirirdi. Ermənilərin kimlikləri tam fərqlidir. Erməni milli hərəkatı Xalq Cəbhəsi yox, "Qarabağ" komitəsi adlanırdı, onlar Qarabağı Ermənistanla birləşdirmək istəyirdilər.

Doktor Blam Ermənistanı araşdırmadığını söylədi. O fikrinə belə davam etdi: Qloballaşdırmanın iki aspekti var. Birincisi, nəsilər qlobalizasiya prosesini sürətləndirir, ikincisi, çox qloballaşmış dövlətlər kimliyinin gələcəyinə təhlükə yaradır.

Sonda doktor Blam qeyd etdi ki, Ermənistanın beynəlxalq iqtisadiyyata inteqrasiya olması nəsilərin eroziyasını yaradacaq.

Mütəxəssislərdən biri ölkələrdə etnik qrupların olmasını müsbət amil hesab edərək söylədi ki, Ermənistan kimi bir ölkədə belə qrupların olmaması böyük faciəyə gətirib çıxardır.

"Biz türkük, türkcə danışıq, türkcə fikirləşirik, "türkük" deyirik, amma Nəsim bəyin söylədiyi kimi, 3-4 nəfərimiz kimliyimiz

Speaking about the identities Doctor Shaffer referring to Prof. Isaxanlı concluded her diversity. There are many identities: religious identity, city identity, sex identity, etc.

But most of us do not exactly know where the first identity is, because identities are in harmony with one another. The example is Iranian identity. Turks, Belugies, Kurds lived in Iran and never felt the pressure to choose their identity. Only when Rzah shah came to a power in Iran he put the Persian ethnic group together with this the Iranian state and created the official identity forcing the other groups to the relationship with this identity.

Such a situation has changed in early 1990th when there was a real revolution in the context of identity in Iran. The hidden Azerbaijan identity existed there. President Hatemy has a very good political sense. During the first presidential elections in 1997 he distributed elective materials in Persian and Azerbaijan languages. In the materials Hatemy told: Vote for me and I'll support the articles 15 and 17 of the Iranian Constitution and you will win your language rights.

Brenda Shaffer completed her speech with the short information about the book which is about the Azerbaijani identity both in Azerbaijan and Iran. It is prepared by Caspian Studies Program, Harward University.

DISCUSSION

Panelists answered many interesting questions of media representatives and quests.

One of the quests asked about the role of Armenian identity in the formation of Azerbaijani identity. Dr. Shaffer noted that her dissertation is quite different from the ideas of other scholars researching Azerbaijan national identity. They argue this identity as reactive. She explained that according to

haqqda müzakirə aparanda münaqişə yaranır, yəni kimliyimizlə bağlı problemimiz var. Ona görə mənim sualım var: doğru olmazdımı ki, biz kimliyimiz haqqında deyil, kimliyimizdən yaranan problemlərin səbəbi haqqında danışaq"? Professor Hamlet İsaخانlı sualı belə cavablandırdı ki, konfransda bütün məsələləri əhatə etmək mümkün olmur və gələcəkdə qeyd olunan məsələ ilə bağlı daha geniş müzakirə keçirmək nəzərdə tutulur.

Konfransda iştirak edən qonaqlardan biri Dağlıq Qarabağ məsələsində milli kimliyin daha böyük rola malik olduğunu bildirdi. Ümumiyyətlə bu gün yaranmış bütün konfliktlərin əsasını kimlik məsələsi təşkil edir. Sual "Azərbaycanın milli kimliyini tədqiq edərkən dissertasiyasında xaricdə yaşayan azərbaycanlılara münasibət öz əksini tapmayıb?" şəklində qoyuldu.

Doktor Şaffer suala belə cavab verdi: "Mənim cavabım Hantinqtonun və başqa müəlliflərin fikrinin tam əksi olacaq. Kimliklər münaqişələr törətmir və münaqişələr də kimlikləri doğurmur. Siyasi hərəkətlər, ayrı-ayrı təşkilatlar kimlikləri ortaya çıxardır.

Media nümayəndələrindən biri Brenda Şafferə maraqlı sual verdi "Türkiyədə indi gedən türkləşmə prosesinə görə orada yaşayan etnik azlıqların çoxusu türk olaraq yazılır. Eyni proses Azərbaycanda getsə, bu, etnik kimlik məsələsinin qabardılmasına gətirib çıxara bilərmi?"

Brenda Şaffer cavabında dedi ki, Azərbaycanda 90-cı illərin əvvəllərində azərbaycanlı, azəri sözləri dövlət kimliyini bildirirdi. "Kim ki, azəri kimliyini vurğulamaq istəyir, o, dövlət dilinin türkcə, azərbaycanca olduğunu söyləyir. Bu tipli mübahisələr başqa dövlətlərdə də olur. Rusiya parlamentində mübahisələr aparılır: Russkaya Federasiya, yoxsa Rossiyskaya Federasiya, Qazaxıstanda - qazax, yoxsa qazaxıstanlı".

Professor Nəsbli bu sualı narahatçılıq doğuran bir sual adlandırdı.

"Türk adının qəbul edilməsi etnik separatizmə gətirib çıxarmazmı? Mən bu sualın müəllifinə demək istəyirəm ki, etnik separatizm

Russian identity before 1988 Azerbaijan did not have nation concept and after the Armenian invasion Azerbaijanis began to think about nation. Dr. Shaffer noted that her research work covers deeply national identity of XIX-XX. Some western scholars called 1960-70s relations between two Azerbaijanians the Soviet institute and literature әдәбијјат һәсрәтини онлар совет тәхрибатынын бир формасы олдуғун билдириләр. But according to Brenda Shaffer it shows the existence of the Azerbaijani intellectual circles. The Armenian identity is different. Armenian National Movement was called not Popular Front but Karabagh Committee. They didn't fight for language rights but for annexation of Karabagh to Armenia. Dr. Blum told that he doesn't research Armenia. But as a theoretician he added that globalization has two aspects: generations accelerate the process of globalization and very globalized states put in danger their identities. He concluded by telling that Armenian integration into international economy will turn to erosion for generations.

National identity plays a big role in the Nagorno Karabagh conflict. It is real that root of each conflict is identity question. The question was concerning the notice of Brenda Shaffer the views foreign Azerbaijanis in her dissertation. Dr. Shaffer apart from Western scholars didn't agree by the idea of identities do not bring conflicts and vice versa. Political movements and different organizations create identities.

In response to the question of According to the Turkization process, going in Turkey, ethnic minorities living there writes as a Turk. If the same process will go on in Azerbaijan in that case will it increase the ethnic identity question. Brenda Shaffer told that in the beginning of 90s the words "Azerbaijani", "Azeri" showed the state identity. She noted that those who wanted to emphasize the Azeri identity they say that the state language is Azeri Turkish. Such discussions also appears in other countries. In Russian Duma discussed the question: "Russkaya Federasiya or Rossiskaya

Azərbaycanda 1988-ci ildən, hətta daha dəqiq desək, ermənilərin Azərbaycan torpağına təcavüzü ilə, yəni, 1987-ci ildən başladı. Bu vaxt biz nə türk idik, nə də türklüyümüzü anlamışdıq. Tam tərsinə, bu, Azərbaycan vətəndaşlarının tam əksəriyyətinin etnik şüura sahib olmasına xidmət etmişdir."

Mütəxəssislər maraqlandılar ki, nəyə görə Duqlas Blam tədqiqatını məhz bu üç şəhərdə aparıb, bu, dinlə bağlıdır mı? Prof. Blam hər zaman transxəzər regionu ilə maraqlanıb və elə burada da gənclik mədəniyyətini tədqiq etməyə üstünlük verdiyini söylədi.

Duqlas Blama verilmiş başqa bir sual ondan ibarət idi ki, milli kimlik məsələsinə Xəzər prizmasından baxmaq nə dərəcədə doğrudur və Xəzərin Azərbaycanın milli kimliyinin formalaşmasında nə kimi rolu var?"

Doktor Blam neft və qaz siyasəti ilə də məşğul olduğunu söylədi, hətta bu məsələlərlə bağlı bəzi məsləhət işləri də apardığını vurğuladı. Lakin bu layihə birbaşa ona istinad etmir. "Biz keçmiş Sovet İttifaqının sürətlə qlobollaşan şəhərlərini seçmək istədik. Moskva maraqlı görünmədi. Kiyev, Daşkənd də maraqlı ola bilərdi."

Fedreasiya," in Kazakhstan "kazakh or khazakhstanian." Prof. Nassibli didn't agree with the author of the question. Accepting the name "Turk" will not bring ethnic separatism? Ethnic separatism in Azerbaijan began in 1988, more exactly in 1987. In that time we didn't understand our turkisness.

Tam tərsinə, bu, Azərbaycan vətəndaşlarının tam əksəriyyətinin etnik şüura sahib olmasına xidmət etmişdir."

When asked about the necessity of researching youth culture namely in the three Caspian region states and how its real to research national identity through the Caspian Sea prism and what is the role of Caspian Sea in the formation of Azerbaijan national identity Dr. Blum described that he always interested in Transcaspien region and gave superiority to research youth culture in this region.

Dr. Blum noticed his research in the oil and gas policy, and he gave some consultancy about region. But this project does not directly apply to the first. "We wanted to choose from the rapidly globalized Post Soviet countries. Moscow didn't attract us. Kiev, Dashkent can be interesting."

